

حضرت مهدی آخرین احیاگر و مجدد در اسلام

عبدالعزیز نعمانی

اینترنت: ۸۶/۱/۲۷

چکیده: خداوند متعال برای هدایت بشر و رسیدن به سعادت، دین و رسولان را قرار داد و آخرین برنامه الهی در این باره دین اسلام است. اما بدون تردید زندگی بشر در حال تحول است و هر لحظه احتیاجات او افزوده می‌شود. اهل سنت برای رفع این احتیاج در عرصه‌های مختلف، نظریه خلافت، اصلاح‌گران و مجددان را مطرح ساخته و شیعه، نظریه امامت را مطرح نموده است. وجه مشترک این دو دیدگاه، حضرت مهدی عج است که بانگاه شیعه آخرین امام و از دیدگاه اهل سنت آخرین احیاگر و مجدد اسلام است. در این رابطه قبل از حکومت و ظهور حضرت مهدی در روایات اسلامی نشانه‌هایی مانند رجال، سفیانی و... ذکر شده که از موارد اتفاقی و اجماعی بین فریقین است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

خداوند متعال به منظور هدایت بشر و تبیین صراط مستقیم و نجات وی از سردرگمی‌ها و رنج‌های زندگی، دین را مطابق با نیاز هر زمان، تشریح فرموده و آن را در قالب کتابی و حیانی بر پیامبر فرو فرستاده تا مردم را به سوی فرامین آن فراخواند و آنان را به راه سعادت و خوشبختی سوق دهد؛ دین اسلام برگزیده‌ترین، جدیدترین و آخرین برنامه الهی برای هدایت بشر است. چنان‌که خداوند می‌فرماید: «ان الدین عندالله الاسلام».

دین اسلام به عنوان یک برنامه کلی زندگی برای انسان متمدن مطرح است و در تمام زمینه‌های اعتقادی، عبادی، اخلاقی، فردی و اجتماعی بحث می‌کند و با حقیقت ذاتی و حیات و طراوت خویش تا ابد باقی است و هرگز آثار و غبار کهنگی بر آن نمی‌نشیند. بی‌تردید زندگی بشر در حال تحول و دگرگونی است و هر لحظه بر احتیاجات بشر و

متقابلاً به عرصهٔ پاسخگویی دین افزوده می‌شود. برای رفع این مسأله در ادوار مختلف، مجددان و مصلحان در راستای تجدید و احیای دین، گام‌های بسیار مؤثری برداشته‌اند.

در هر حال، احیاءگری سابقه درخشانی در تاریخ اسلام دارد، که در روایات شیعه و سنی در مورد آن بحث شده است. شیعه خلأ پس از ختم نبوت را با بحث امامت دوازده امام و غیبت امام دوازدهم، حضرت مهدی (عج) تا روز قیامت قابل حل می‌داند. اما از دیدگاه اهل سنت این خلأ با ظهور مجددان و مصلحان دینی در هر عصر و قرن، مطابق با پیشگویی و بشارت پیامبر اسلام ﷺ تا قیام قیامت ادامه خواهد یافت و نهایتاً این حرکت احیاءگری و تجدید دین با ظهور حضرت مهدی و نزول حضرت عیسیؑ از آسمان در سطح جهانی و فراگیر شکل خواهد گرفت.

اعتقاد به ظهور حضرت مهدی از باورهای مهم اهل سنت و از علائم کبرای قیامت به حساب می‌آید؛ تا آنجا که برخی از محدثان و محققان اهل سنت روایاتی را که پیرامون ظهور حضرت مهدی نقل شده است در حد تواتر معنوی می‌دانند و منکر مطلق آن را فاسق می‌خوانند.

اهل سنت و شیعه درباره بشارت‌های پیامبر اسلام ﷺ راجع به ظهور حضرت مهدی و مأموریت جهانی و شخصیت معنوی و نشانه‌های ظهور و ویژگی‌های انقلاب ایشان تا حد زیادی اتفاق نظر دارند؛ اما تفاوت اساسی در آن است که شیعیان معتقدند حضرت مهدی امام دوازدهم و فرزند محمد بن حسن عسکری است که در سال ۲۵۵ هجری متولد شده و هم‌اکنون زنده و غایب است در حالی که اهل سنت معتقدند کسی با نام و لقب مهدی هنوز متولد نشده و غایب نیست؛ بلکه چنین فردی با نام محمد بن عبدالله و ملقب به «المهدی»، از خاندان رسول اکرم ﷺ در قرب قیامت به منظور احیاء و تجدید دین اسلام ظهور خواهد کرد. عده‌ای از نویسندگان و روشن‌فکران معاصر اهل سنت نیز درباره اعتقاد به ظهور مهدی موعود با شک و تردید نگریده‌اند؛ از جمله دکتر احمد امین، محمد غزالی مصری، ابوالاعلی مودودی و شیخ عبدالله محمود که یا ظهور فردی را با نام مهدی به کلی نفی کرده‌اند و آن را اعتقادی خرافی و نشأت‌گرفته از اعتقادات اهل تشیع می‌دانند و یا ظهور چنین فردی را با ویژگی‌ها و علائم خاص انکار نموده‌اند.

در پاسخ این اظهارات، علما و محققان اهل سنت جهان اسلام واکنش نشان داده‌اند؛ از آن جمله شیخ عبدالعزیز بن باز (مفتی اعظم سابق عربستان سعودی) شیخ محمد صالح عثیمین،

بازتاب اندیشه ۸۷

۶۲

حضرت مهدی
آخرین احیاءگر
و مجدد در
اسلام

استاد عبدالمحسن عباد، استاد دانشگاه اسلامی مدینه منوره، شیخ محمدعلی صابونی، شیخ محمد خضر حسین، علامه محمد سابق از اساتید دانشگاه الازهر و محدث معاصر شیخ ناصرالدین البانی، مولانا بدر عالم میرتهی و مولانا محمدزکریا کاندهلوی از علمای برجسته هندوستان که هر یک با نشر کتاب، مقاله، صدور فتوا و ایراد سخنرانی به رد صریح این رویکرد پرداخته‌اند و ایرادات آنان را پاسخ گفته‌اند.

قبل از ظهور حضرت مهدی موعود، حوادث و وقایعی اتفاق خواهد افتاد که در احادیث پیامبر ﷺ و روایات اسلامی از آنها به عنوان علایم و نشانه‌های صغرای قیامت یاد شده است. این علایم در حکومت، جامعه و اخلاق مردم به شیوه‌های متفاوت و در حد وسیعی گسترش می‌یابند و جهان را با هرج و مرج و افسار گسیختگی روبرو خواهند کرد. حضرت محمد ﷺ، نشانه‌های بسیاری را پیشگویی فرموده‌اند که در زمان حاضر بخش بزرگی از آنها آشکار شده‌اند.

علایم شناخت مهدی موعود

نام ایشان محمد و نام پدرشان عبدالله است؛ چنان که رسول اکرم ﷺ فرمودند: «اسمه اسمی و اسم ابیه ابی». کنیه ایشان «المهدی» است.

بنابر اعتقادات اهل سنت و جماعت حضرت مهدی متولد نشده و در قرب قیامت از خاندان پیامبر ﷺ و از ذریه حضرت فاطمه علیها السلام به دنیا خواهد آمد. روایت است که رسول اکرم ﷺ فرمودند: «المهدی من عترتی من ولد فاطمة»؛ (مهدی از خاندان من و از فرزندان فاطمه است).

قبل از ظهور حضرت مهدی جنگ‌های شدیدی میان مسلمانان و رومی‌ها (غربی‌ها) آغاز می‌گردد؛ رسول اکرم ﷺ فرمودند: «شما بالأخره با رومی‌ها بر صلح با امنیت توافق خواهید نمود، و آنان همراه با شما با سایر دشمنانتان خواهند جنگید. در این جنگ شما و متحدانتان پیروز می‌شوید و به غنائم انبوهی دست خواهید یافت و سالم و سلامت خواهید بود.»

این جنگ احتمالاً جنگ جهان کفر به سرکردگی «ناتو» با جهان اسلام می‌باشد، و یا جنگ جهانی سوم است که مطابق با پیشگویی پیامبر اسلام ﷺ در آینده اتفاق خواهد افتاد. هم‌اکنون نیز دنیای غرب به سرکردگی آمریکا در حال دشمن‌تراشی و تبدیل کردن دنیای اسلام به یک دشمن مشترک برای غرب است. پس از فروپاشی اتحاد شوروی و انحلال پیمان

نظامی «ورشو» آمریکا به منظور حفظ منافع خویش فعالیت سازمان یافته‌ای را آغاز کرد تا تداوم و گسترش پیمان آتلانتیک شمالی «ناتو» قوی‌تر شود و در مقابل دشمن فرضی کاملاً آمادگی نشان دهد؛ اما پس از حوادث ۱۱ سپتامبر از طرف سیاستمداران و روشن‌فکران غرب، دین اسلام به عنوان مهم‌ترین دشمن جهان غرب و مسیحیت مطرح شد و مقابله همه جانبه و مشترکی علیه مسلمانان به صورت یک استراتژی مدوّن و سازمان یافته در حال پیشروی و اجراست. بی‌تردید این استراتژی درازمدت خواهد بود و شاید زمانی فرارسد که روند این جریانات به مقابله نظامی غرب با جهان اسلام منجر شود. و دقیقاً همان موردی باشد که در حدیث پیامبر اسلام ﷺ پیشگویی شده است.

جنبش سفیانی و هجوم لشکریان وی به ممالک اسلامی که به حمایت غربی‌ها و یهود صورت می‌گیرد، از اتفاقات مهمی است که قبل از ظهور حضرت مهدی صورت می‌گیرد. وی از حاکمان خود فروخته و غرب زده است که با شورش یا کودتا به سرعت بر سرزمین شام (سوریه، اردن و فلسطین) استیلا می‌یابد و آن را یکپارچه تحت فرمان خود درمی‌آورد. سفیانی از بدترین فرمانروایان خواهد بود، وی کسانی را که از فرمان او سر باز می‌زنند خواهد کشت و دست به قتل عام مردم و جنایات هولناکی می‌زند تا آنجا که شکم زنان را پاره می‌کند.

خروج دجال مسیح از نشانه‌های بزرگ قیامت است؛ رسول اکرم ﷺ در «حجة الوداع» فرمودند: «خداوند هر پیامبری را که فرستاده به او گوشزد کرده تا امتش را از فتنه دجال بترساند. او در میان شما خروج خواهد کرد، جنبه‌های مرموز و مخفی او بر شما پنهان نمی‌ماند، زیرا خدایتان بیناست. اما دجال، چشم راستش کور است، بر چهره‌اش (ك، ف، ر) نوشته شده است.»

رسول اکرم ﷺ فرمودند: «آبادانی و فتح بیت المقدس پس از ویرانی مدینه خواهد بود و ویرانی مدینه، مقدمه جنگ و آشوبی است که پس از آن قسطنطنیه فتح خواهد شد و این فتح، مقدمه ظهور دجال می‌باشد.»

«دجال همراه با هواداران یهودیش به طرف سرزمین شام حرکت می‌کند و مسلمانان را کاملاً در تنگنا قرار می‌دهد. در این هنگام حضرت عیسی بن مریم علیه السلام از آسمان نازل می‌شود، محل فرود آمدن حضرت عیسی علیه السلام در کنار مناره‌ای در محل دروازه شرقی دمشق و طبق برخی روایات در مقابل دروازه «الد» در فلسطین خواهد بود. در نخستین اقدام حضرت

عیسی علیه السلام دجال را به قتل می‌رساند. وقتی که دجال کشته می‌شود، یهودیان و همدستان او که تعدادشان به هفتاد هزار نفر می‌رسد، شکست می‌خورند و متواری می‌شوند، اما خداوند رازشان را افشا می‌نماید به طوری که به امر خداوند عزوجل هر سنگی به سخن می‌آید و می‌گوید: ای بنده خدا! ای مسلمان! اینجا یک نفر یهودی است بیا و او را بکش».

از آن پس حضرت عیسی علیه السلام پیشوا و حاکم حکومت جهانی می‌شود و حضرت مهدی به عنوان معاون و یاور او خواهد بود.

حضرت عیسی علیه السلام پس از پایان مأموریتش تا چهل سال می‌ماند و پس از آن وفات می‌نماید، مسلمانان بر او نماز خوانده و به خاکش می‌سپارند. روایات درباره حکومت حضرت مهدی متفاوت اند حداقل هفت سال و حداکثر چهل سال ایشان حکومت می‌کنند و پس از آن وفات خواهند نمود.

پس از مراحل شکوفایی حکومت الهی، جهالت و بی‌دینی به سرعت جهان را فرا می‌گیرد و نشانه‌های بزرگ دیگر قیامت از جمله طلوع خورشید از مغرب، خروج دابة الارض و یاجوج و ماجوج پدید می‌آیند.

● اشاره

محمدرضا فزادیان

۱. نزول حضرت عیسی علیه السلام

مؤلف محترم پس از ذکر نزول حضرت عیسی علیه السلام معتقد است که ایشان پیشوا و حاکم حکومت جهانی می‌شود و حضرت مهدی علیه السلام به عنوان معاون و یاور او خواهد بود. در حالی که این مطلب با احادیث فریقین تناقض دارد. صحیح بخاری از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل می‌کند که حضرت فرمود: ^۱ «چگونه‌اید زمانی که فرزند مریم فرود آید، در حالی که بر شما فردی از خودتان امام است».

در روایات شیعه نیز آمده است: ^۲ «روح‌الله عیسی بن مریم فرود می‌آید و پشت سر [امام مهدی علیه السلام] نماز خواهد کرد».

۲. دولت مهدی (عج)

اعتقاد مؤلف مبنی بر رواج ظلم پس از دولت امام مهدی علیه السلام و فراگیر شدن جهالت و بی‌دینی، سنجیده نیست. دستاوردهای حکومت الهی مهدوی تا پایان عمر دنیا همچنان باقی است. و هیچ روایتی از فریقین دلالت بر گسترش بی‌بندوباری پس از حکومت امام مهدی علیه السلام وجود

بازتاب اندیشه ۸۷

۶۷

حضرت مهدی
آخرین احیاگر
و مجدد در
اسلام

۱. صحیح بخاری، ج ۴، ص ۱۴۳. ۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۹۱

ندارد و تا برپایی قیامت جهان پر از عدل باقی می‌ماند. ابوسعید خدری از پیامبر ﷺ روایت کرده حضرت فرمود: «لا تقوم الساعة حتى تمتلئ الارض ظلما و عدوانا. قال: ثم يخرج رجل من عترتي يملأها قسطا و عدلا كما ملئت ظلما و عدوانا^۱؛ قیامت برپا نمی‌شود تا این که زمین پر از ظلم و ستم گردد سپس فرمود: آنگاه شخصی از عترتم خروج می‌کند، زمین را از عدل پر خواهد کرد، همان گونه که از ظلم و ستم پر شده باشد.» پس واضح است این روایت عدالت را تا برپایی قیامت مستمر بیان می‌فرماید.

۳. مدت حکومت

نویسنده این مقاله، براساس برخی روایاتی که مدت حکومت امام مهدی ﷺ را بیان نموده است معتقد شده که حداقل این حکومت الهی هفت سال و حداکثر آن چهل سال است. در حالی که براساس مقتضای قاعده عمومی مدت حکومت ایشان باید وسیع و طولانی باشد تا اهداف عالی خلقت بشر تحقق کامل یابد. ضمن آن که در منابع شیعه روایتی از امام محمدباقر ﷺ است که حضرت فرمود: «همانا قائم سیصد و نه سال حکومت خواهد نمود همان گونه که اهل کهف در غارشان درنگ کردند»^۲

۴. احادیث جعلی

استفاده از احادیث صد در صد جعلی مانند حدیث «اسم ابیه اسم ابی»^۳ از سوی نویسنده و اشاره نکردن به پاسخ‌هایی که حتی اهل سنت به آن داده‌اند از شأن یک محقق به دور است. این روایت از مجعولات و موضوعات عباسیان است؛ زیرا منصور عباسی که عبدالله نام داشت، فرزندش محمد را به عنوان خلیفه و جانشین خود تعیین نمود و لقبش را مهدی گذاشت تا مردم به گمان این که او مهدی منتظر و موعود است با او بیعت کنند، و از آنجایی که اسم خودش عبدالله بود، دستور داد تا این حدیث را جعل کنند تا اسم پدر مهدی را عبدالله معرفی کنند.

ضمن آن که این روایت در دیگر مجامع روایی اهل سنت آمده، ولی این واژگان و کلمات «اسم ابیه اسم ابی» نیامده است مانند: سنن ترمذی ج ۴، ص ۵۰۵ ح ۲۲۳۰؛ مسند احمد، ج ۱، ص ۳۷۶، ۴۲۰، ۴۴۸؛ المستدرک علی الصحیحین، حاکم نیشابوری، ج ۴، ص ۴۴۲.

۵. اتفاق و موافقین

ذکر نام «ابوالاعلی مودودی» در ردیف نام اشخاصی که از شکاکین عرصه مهدویت به شمار می‌آیند، صحیح به نظر نمی‌رسد؛ زیرا نظرات ایشان از سوی دانشمندان بزرگ اهل سنت، شیخ عبدالمحسن العباد، تحلیل و توجیه و تفسیر شده است. ایشان می‌نویسد:

بازتاب اندیشه ۸۷
۶۸
حضرت مهدی
آخرین احیاگر
و مجدد در
اسلام

۱. مسند احمد، ج ۳، ص ۳۶ ۲. غیبت طوسی، ص ۲۸۳

۳. برای اطلاع بیشتر از ضعف سند و متن و دیگر وجوه این حدیث ر.ک: «در انتظار قنوس» ترجمه مهدی عزیزاده، ص ۱۱۰

«پرواضح است که «شیخ ابوالاعلی مودودی» قائل به ساختگی بودن آنها نیست، بلکه می‌گوید: این روایات آن‌چنان قوی نیست که با سنجش و نقد روایات طبق مقیاس بخاری و مسلم ثابت شود، ولی مجموع روایات وجه اشتراک جملگی آنها را ثابت می‌نماید و آن این‌که پیامبر ﷺ خبر داده‌اند که رهبری ظاهر می‌شود که در آخرالزمان طبق سنت عمل می‌کند. سپس رساله‌ای از شیخ ابوالاعلی مودودی تحت عنوان: «موجز تجدید الدین و احیاء» به دستم رسید که در آن صریحاً از مهدی نام می‌برد که «در آینده این را تجدید حیات می‌بخشد» و نام وی را بر تجدیدگران گذشته مقدم می‌دارد.»^۱

ضمناً در قضیه تولد امام مهدی ﷺ برخی از اهل سنت با شیعه هم‌فکر و هم‌نظر هستند؛ در حالی که در این نوشتار به طور مطلق آمده و هیچ اشاره‌ای به این مطلب نشده است. دانشمندان بزرگی مانند ابن‌اثیر^۲ ابن‌خلکان^۳ ذهبی^۴ در سه کتاب از آثارش^۴ ابن حجر هیثمی^۵ زرکلی^۶ این مسأله را بیان کرده‌اند. البته تعداد قابل توجهی از علمای حدیث، تاریخ، فقه، انساب، حکمت و عرفان معتقد به ولادت منجی آخرالزمان بوده‌اند.^۷

۶. تطبیق

یکی از آسیب‌های جدی اندیشه مهدویت تطبیق علائم و نشانه‌های ظهور به رخدادها و اتفاقات است که در این نوشتار، چندین مورد وجود دارد مانند: احتمال جنگ جهانی کفر به سرکردگی «ناتو» با جهان اسلام و استراتژی غرب با دنیای اسلام که درباره آن نوشته شده است: «دقیقاً همان موردی که در حدیث پیامبر ﷺ پیشگویی شده است.»

در کتاب اندیشه مهدویت و آسیب‌ها^۸ پیامدهایی برای این‌گونه نوشته‌ها آمده است که مهم‌ترین آن عبارت است از: نومیدی و یأس در اثر عدم اتفاق ظهور و باعث بی‌اعتقادی افراد نسبت به اصل ظهور می‌گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بازتاب اندیشه ۸۷
حضرت مهدی
آخرین احیاگر
و مجدد در
اسلام

۱. مصلح جهانی و مهدی موعود از دیدگاه اهل سنت، ص ۲۹۰
۲. الکامل فی التاریخ، ج ۷، ص ۲۷۴
۳. وفيات الاعیان، ج ۴، ص ۱۷۶
۴. العبر فی خبر من غیر، ج ۳، ص ۳۱
۵. الصواعق المعرقة، ص ۳۳
۶. الاعلام، ج ۶، ص ۸۰
۷. ر. ک: دفاع عن الکافی، ج ۱، ص ۵۶۸-۵۹۲، نام ۱۲۸ تن از علمای اهل سنت را ذکر کرده است. الامام المهدی، علی محمد دخیل، ص ۱۱۲ بیش از یکصد تن را نام برده است در انتظار قنوس، ص ۱۸۸، نام بیش از ۱۳۰ تن را نام برده است.

۸. جعفری، محمد صابر، اندیشه مهدویت و آسیب‌ها، ص ۵۶